

ממשלה חדשה בלבנון - ללא בשורה

אורנה מזרחי | 5 באוקטובר, 2021 | גיליון 1524

לאחר עיכוב של למעלה משנה כוננה בלבנון ממשלה חדשה בראשות המיליארדר נגיב מיקאטי. הקמתה תוכל לבלום את קריסתה של לבנון, המצויה במשבר הקשה ביותר בתולדותיה, רק אם תשכיל לקדם את הרפורמות שדורשת הקהילה הבינלאומית כתנאי להעברת תרומות בהיקף של מיליארדי הדולרים שלבנון זקוקה להן נואשות. אך הרכבה של הממשלה איננו מבשר טובות ונראה כי הסיכויים לכך נמוכים. היא הורכבה בהתאם לשיטה הישנה על פי מפתח עדתי, והשרים, שרובם חסר ניסיון בתחום שעליו הופקדו, נבחרו על ידי ראשי המפלגות ופועלים מטעמם. מעבר לכך, חזבאללה שימר את כוחו ויכולתו להשפיע על קבלת ההחלטות. אמנם, לפי שעה ראש הממשלה החדש איננו נמנע מביקורת על הארגון (למשל בסוגיית יבוא הדלק מאיראן), אך סביר כי יתקשה להצר את צעדיו והשפעתו גם בהמשך, ובמיוחד בהקשר המאבק בישראל.

בלבנון כוננה ממשלה חדשה, שהרכבה אושר בפרלמנט ב-20 בספטמבר לאחר עיכוב של למעלה משנה שבמהלכה, תחת ממשלת מעבר כושלת ומשותקת, החריפו המצוקה והיעדר המשילות במדינה המצויה בפשיטת רגל. זאת, לאחר כשנתיים של קריסה מתמידה ומהירה, בעקבותיה המצב הכלכלי והחברתי בלבנון הגיע לשפל המדרגה, כאשר יותר משני שלישים מהתושבים נמצאים מתחת לקו העוני ותנאי החיים שלהם הפכו לבלתי נסבלים נוכח המחסור החמור ביותר בחשמל, מזון, תרופות וטיפול רפואי ומוצרי צריכה בסיסיים.

המיליארדר נגיב מיקאטי, הנמנה על האליטה הכלכלית של לבנון (המגזין פורבס מעריך את הונו בכ- 3 מיליארד דולר) והעומד בראש מפלגה עצמאית קטנה, הוא ראש הממשלה הסוני החדש/ישן (שימש כראש ממשלה פעמיים בעבר). מיקאטי הצליח להשיג הסכמה על הרכב הממשלה לאחר כישלון שני ראשי ממשלה שמונו לפניו (מצטפא אדיב וסעד חרירי) בשל נכונותו להתגמש ולקחת בחשבון את דרישותיהם לגבי חלוקת התיקים של ראשי המחנה הפוליטי של תנועת חזבאללה – "ה-8 במארס", ובראש ובראשונה בזו שהציגו הנשיא המרוני מישל עוון והמפלגה הנוצרית שבראשות חתנו, ג'ובראן באסיל ("הזרם פטריוטי החופשי"); ומנהיגי העדה השיעית: חסן נצראללה מזכ"ל חזבאללה ונביה ברי, ראש הפרלמנט, העומד בראש תנועת אמל. תרמו לכך גם הבנת ההנהגה המושחתת של כל העדות כי לא ניתן עוד לדחות את הרכבת הממשלה, כצעד חיוני לעצירת התפרקות לבנון והכאוס המתפתח במדינה.

הרכב הממשלה, המבטא פשרה, איננו מציע בשורה חדשה. לכאורה, מדובר בממשלה של טכנוקרטים, ברובם אנשי מקצוע ללא רקע פוליטי, אבל גם הפעם היא הורכבה על פי המפתח העדתי שנקבע בעבר (ואשר איננו משקף בהכרח את גודלן הנוכחי של העדות בלבנון), והשרים נבחרו על ידי ראשי המפלגות ופועלים מטעמם. בעבר הרכבת ממשלות "הסכמה" על פי שיטה זו מנע קבלת החלטות והוביל לשיתוק פוליטי. הממשלה כוללת 24 שרים: 12 נוצרים ו-12 אחרים: חמישה סונים, חמישה שיעים ושני דרוזים (מתוכם רק אישה אחת בשונה מהממשלה הקודמת, שכללה שש נשים). בקביעת התיקים של מרבית השרים לא נלקחו בחשבון בהכרח ניסיונם והכשרתם בתחום עליו הופקדו, אלא שיקולים אחרים, הקשורים במחויבותם למפלגה שהם מונו מטעמה וביכולתם לנהל שיח עם גורמים במערב. כך למשל, רבים מהשרים רכשו את השכלתם במערב והינם בעלי אזרחות כפולה. עם פרסום הרכב הממשלה בלטי במדיה החברתית בלבנון תגובות של לעג וספקנות אשר ליכולתה של ממשלה זו לחלץ את לבנון מהבוץ.

אשר לחזבאללה, הארגון יכול להיות מרוצה מאוד מהרכבת הממשלה ומהרכבה, הגם שחברים בה רק שני שרים מטעמו. זאת נוכח הצלחתו לשמור על כוחו ואף לחזק את השפעתו עליה באמצעות הרוב בממשלה לשרים מטעם המחנה שלו: הברית הנוצרית-שיעית של ה-8 במארס - תוך החלשת המחנה שמנגד, ה-14 במארס, הכולל את מפלגתו הסוניית המצטמקת של סעד חירי ומפלגות נוצריות קטנות (בראשות סמיר ג'עג'ע ואמין ג'מאיל), שאינן מיוצגות בממשלה. מעבר לכך, חלק מהשרים הסונים מונו מטעם ראש הממשלה הסוני מיקאטי, העומד בראש מפלגה סונית עצמאית קטנה, אשר איננה חברה במחנה ה-14 במארס. גם הנשיא מישל עוון, בעל בריתו של חזבאללה, יכול לזקוף לזכותו את ההישג - עליו התעקש לאורך כל השנה האחרונה - להבטיח למפלגתו שליש חוסם.

גם הפעם המשרדים שבחר חזבאללה לשני שרי הינם כאלה שיש בהם כדי לשרת את האינטרסים של הארגון: השר לתחבורה ועבודות ציבוריות, עלי חמיה, אשר אמור לדאוג לשימור שליטתו של הארגון במעברים ביבשה ובנמלי הים והאוויר. כבר בהתבטאויותיו הראשונות הציג חמיה עמדה קשוחה בסוגיית המשא ומתן בסוגיית הגבול הימי עם ישראל. השני, שר החקלאות, עבאס אל-חאג' חסן, שיפעל למימוש חזונו של נסראללה לקדם "ג'האד חקלאי" בלבנון (פיתוח המגזר החקלאי כדי לצמצם את התלות ביבוא מזון). שני השרים מטעם חזבאללה רכשו את השכלתם בצרפת, ועל פניו שניהם חסרי ניסיון לחלוטין בתחומים שעליהם הופקדו: חמיה הינו ד"ר לאלקטרוניקה; וחאג' חסן הוא עיתונאי, שלמד משפטים ומדע המדינה. חזבאללה נותר מקורב גם לצלחת, הריקה בשלב זה, אך אפשר כי תתמלא בהמשך, של תיק האוצר שעליו הופקד מטעם תנועת אמל השיעי יוסף ח'ליל. ח'ליל שרכש גם הוא את השכלתו בצרפת הינו בין הבודדים מקרב השרים בעלי הניסיון בתחום שעליהם הופקדו. הוא שימש כלכלן בבנק המרכזי של לבנון במשך שנים רבות.

קווי היסוד של הממשלה החדשה הוצגו בקצרה על ידי מיקאתי בפרלמנט, במושב שבו אושרה הממשלה. (המחסור בחשמל חמור כל כך, שמיקאתי נדרש להזדרז בשל החשש מהפסקת חשמל במהלך הדיון). הם כללו התחייבות לקדם תוכנית הצלה לאומית ורפורמות - חוק פיקוח על ההון; רפורמה במגזר הבנקאי - תוך שמירה על שקיפות, ולחדש את המשא ומתן עם קרן המטבע הבינלאומית (כבר הורכב צוות יעודי לניהול המו"מ); הבטחה לקיים את הבחירות לפרלמנט במועד המתוכנן - מאי 2022 (לאחרונה עולה האפשרות להקדמתן למאסר); כוונה לחזק את הקשרים עם מדינות ערב, שאליהן פנה בבקשה לסייע ללבנון; והתחייבות להשלים את החקירה בעקבות הפיצוץ בנמל ביירות. בהקשר הישראלי נכללו בין עקרונות הממשלה התחייבות ליישם את החלטה 1701, אך גם הצהרה בדבר זכות האזרחים הלבנונים להתנגד לכיבוש הישראלי בחוות שבעא (כנראה סעיף שדרש חזבאללה), ובצד זאת כוונה לחדש את המשא ומתן העקיף עם ישראל על סימון הגבול הימי כדי להגן על גבולותיה ונכסיה של לבנון בים.

פרשת הכנסתו של הדלק האיראני דרך סוריה ללבנון על ידי חזבאללה, החל מ-16 בספטמבר, היוותה המבחן הראשון לממשלתו של מיקאתי, המעוניין בתמיכתו של המערב וחושש מהטלת סנקציות אמריקאיות. מיקאתי טען כי המהלך מהווה הפרה של הריבונות הלבנונית (ביקורת מרומזת על חזבאללה). בראיון לרשת האמריקנית CNN (17 ספטמבר) הוא הדגיש כי לבנון לא אמורה להיות נתונה לסנקציות אמריקאיות שכן היא לא פנתה לאיראן ולא הסכימה להכנסת הדלק, וכי הוא מנסה לפתור את הבעיה בצורה שקטה. אולם, מיקאתי לא נקט בפועל כל מהלך לעצירת העברתו של הדלק מאיראן והוא ממשיך להגיע. זאת, בעוד חזבאללה האמון על הכנסת הדלק וחלוקתו, זוכה לחיזוק מעמדו בשל כך וגם מציג את כוח הפעולה העצמאי שלו כ"מדינה בתוך מדינה". בתשובה לשאלה על אודות נוכחות חזבאללה בממשלתו טען מיקאתי כי חזבאללה הוא מפלגה פוליטית ולא ניתן לעקוף אותה.

לסיכום, כינונה של הממשלה החדשה איננו מבשר לפי שעה שינוי משמעותי בנושאים המרכזיים שעל הפרק:

- **עצירת ההידרדרות של לבנון** עדיין מותנת במידת נכונותה של האליטה מכל העדות, הממשיכה להחזיק בשלטון, לוותר על נכסיה ולאפשר את קידומן של הרפורמות שדורשת הקהילה הבינלאומית כתנאי להעברת מיליארדי דולרים בתרומות והלוואות, שהמדינה הקורסת זקוקה להם נואשות. גם אם ישכיל מיקאתי לשכנע את המערב ומדינות ערב לסייע ללבנון, כולל על ידי הצגת חזות של יציבות פוליטית, קיום הבחירות לפרלמנט בקרוב וקידום רפורמות, ואפילו מוגבלות, במקרה הטוב הוא יוכל לעצור את ההידרדרות, אך בוודאי לא להביא לשיפור מיידי בכלכלת לבנון, הנדרשת לשינויים עמוקים והשקעות עתק ארוכות טווח.

- **מול ישראל** - בממשלה החדשה נשמרה יכולתם של חיזבאללה ומחנהו להשפיע על תהליכי קבלת ההחלטות. נראה כי חיזבאללה יוכל להמשיך לפעול ללא הפרעה

כדי לקדם את האג'נדה שלו, שבראשה המשך המאבק בישראל וחיוזוק הקשר בין לבנון לאיראן והציר השיעי. אמנם, לפי שעה ראש הממשלה החדש, מיקאטי, איננו נמנע מביקורת על הארגון – כפי שראינו בסוגיית יבוא הדלק מאיראן, אך סביר כי יתקשה להצר את צעדיו והשפעתו של חזבאללה גם בהמשך, כולל בשאלת המשא ומתן עם ישראל על סימון הגבול הימי - אם וכאשר יתחדש.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט

